

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ

Γραμματισμός

Ενότητα 5: Αυτόνομο και ιδεολογικό μοντέλο του
Γραμματισμού

Γαλαντόμος Ιωάννης

Τμήμα Μεσογειακών Σπουδών

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Αιγαίου**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Αυτόνομο και ιδεολογικό μοντέλο του Γραμματισμού

Διάλεξη 5

Θεωρητικές παρατηρήσεις

- Η δεκαετία του '80 σηματοδότησε μια στροφή στη μελέτη του γραμματισμού.
- Ειδικότερα, το ενδιαφέρον της έρευνας μετατοπίστηκε από τη μελέτη του γραμματισμού ως αποπλαισιωμένης δεξιότητας (αυτόνομο μοντέλο του γραμματισμού) στη μελέτη του γραμματισμού ως πλαισιωμένου τρόπου χρήσης σε ποικίλες περιστάσεις γραμματισμού (ιδεολογικό μοντέλο του γραμματισμού)

Αυτόνομο μοντέλο του γραμματισμού

- Το αυτόνομο μοντέλο του γραμματισμού βασίζεται σε ανθρωπολογικές και ψυχολογικές έρευνες.
- Ο γραμματισμός αποτελεί ένα σύνολο αποπλαισιωμένων δεξιοτήτων που συνεπάγεται μια διχοτόμηση μεταξύ γραμματισμού και αγραμματοσύνης.

- Οι συνέπειες που προκύπτουν από τον αλφαβητικό γραμματισμό εμφανίζονται για πρώτη φορά στην αρχαία Ελλάδα και επεκτείνονται αργότερα στην Ευρώπη.
- Ο αλφαβητικός γραμματισμός συμβάλλει σε κάποιας μορφής μετασχηματισμών σχετικά με τη φύση της γλώσσας και του πολιτισμού.
- Είναι κατά κάποιο τρόπο μια «τεχνολογία» που μετασχηματίζει τις γνωστικές δεξιότητες και τις σχέσεις ανάμεσα στη γλώσσα και την παράδοση καθώς:

1	Δημιουργεί τον διαχωρισμό μεταξύ μύθου και ιστορίας
2	Επιτρέπει τον διαχωρισμό μεταξύ άποψης και αλήθειας
3	Βοηθά στον διαχωρισμό μεταξύ της δεδομένης παράδοσης και του σκεπτικισμού για αυτή

- Ο μύθος συνιστά μια υποκειμενική καταγραφή των γεγονότων, ενώ η ιστορία καταγράφει διάφορες απόψεις και άρα υπερβαίνει τον ατομικό υποκειμενισμό.
- Η άποψη συνιστά μια ατομική έκφραση της κοινής αίσθησης και ατομική/προσωπική κατασκευή της πραγματικότητας, ενώ η αλήθεια αποσπάται από την ατομική πραγματικότητα και βασίζεται σε επιχειρήματα.
- Η κοινωνικοποίηση των ανθρώπων συμβάλλει στη δημιουργία ισχυρών δεσμών με την παράδοση της ευρύτερης κοινότητας, ενώ ο γραμματισμός παρέχει εναλλακτικές αναπαραστάσεις της παράδοσης και την αποδοχή ή την απόρριψή τους.

- Ο γραμματισμός επιτρέπει τον διαχωρισμό μεταξύ γλώσσας και νοήματος.
- Με τη διάδοση του γραπτού λόγου, το κείμενο αποκτά μια αυτονομία υπό την έννοια ότι το νόημα του κειμένου έχει πλέον όχι ένα συγκεκριμένο, αλλά ένα δυνητικό νόημα.
- Σε αυτή τη διάκριση βασίστηκε η σύγχρονη επιστήμη.
- Οι επιστήμονες/ερευνητές διάβαζαν τα έργα των προηγούμενων επιστημόνων όχι από την οπτική ότι παρουσιάζουν κάποιες αναμφισβήτητες αλήθειες, αλλά από την οπτική ότι παρουσιάζουν αναπαραστάσεις της πραγματικότητας και άρα δυνητικά λανθασμένες ερμηνείες.

Ιδεολογικό μοντέλο του γραμματισμού

- Η κοινωνικά ουδέτερη προσέγγιση του γραμματισμού αμφισβητήθηκε από ποικίλες μελέτες που ανέδειξαν τον γραμματισμό ως κοινωνικοπολιτισμική κατασκευή.
- Με άλλα λόγια, ο γραμματισμός τοποθετήθηκε μέσα σε κοινωνικά, ιστορικά και πολιτισμικά δεδομένα.

- Έρευνες που ανέδειξαν τα προβλήματα του αυτόνομου μοντέλου, δείχνοντας ότι ο γραμματισμός δεν μπορεί να διαχωριστεί από τα ποικίλα κοινωνικά πλαίσια που τον διαμορφώνουν:

Graff (1979), Scribner & Cole (1981), Heath (1983), Street (1984).

Graff (1979) *(στους Τεντολούρη & Χατζησαββίδη, 2014)*

- Μέσα από ιστορική ανάλυση αποδείχτηκε ότι ο γραμματισμός αυτός καθαυτός δεν αποτελεί προσόν που βοηθά τα άτομα να ανέλθουν κοινωνικά.
- Αντίθετα παράγοντες, όπως το φύλο και η εθνοτική καταγωγή διαδραματίζουν πιο σημαντικό ρόλο απ' ό,τι το προσόν του γραμματισμού.

Scribner & Cole (1981) *(στους Τεντολούρη & Χατζησαββίδη, 2014)*

- Οι υψηλές γνωστικές λειτουργίες που συνοδεύουν τον γραμματισμό είναι ένα μύθος, καθώς διαφορετικές πρακτικές διαμορφώνουν με διαφορετικό τρόπο τις γνωστικές δεξιότητες των ατόμων.
- Έρευνα στη φυλή Vai της Λιβερίας
(ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ: ύπαρξη τριών ειδών γραμματισμού)

1	Γραμματισμός που βασιζόταν σε ένα τοπικό συλλαβάριο και χρησιμοποιούταν για διαπρωσωπικού ή κοινωνικούς λόγους
2	Γραμματισμός που βασιζόταν στο αραβικό αλφάβητο για την ανάγνωση θρησκευτικών κειμένων
3	Γραμματισμός που βασιζόταν στο αγγλικό αλφάβητο για την εκμάθηση της αγγλικής

- Ο κάθε ένας από τους προαναφερθέντες τρεις γραμματισμούς συνδεόταν και με διαφορετικές λειτουργίες.

Π.χ. όσοι κατείχαν τον γραμματισμό που βασιζόταν στο τοπικό συλλαβάριο είχαν καλές επιδόσεις σε δραστηριότητες τύπου rebus. Όσοι κατείχαν τον γραμματισμό που βασιζόταν στο αραβικό αλφάβητο είχαν καλή επίδοση σε δραστηριότητες που απαιτούσαν απομνημόνευση, ενώ όσοι κατείχαν τον γραμματισμό της αγγλικής γλώσσας είχαν καλές επιδόσεις σε δραστηριότητες που διεξάγονταν σε σχολικά περιβάλλοντα, όπως ικανότητα παραγωγής και εξαγωγής συλλογισμών.

Heath (1983) *(στους Τεντολούρη & Χατζησαββίδη, 2014)*

- Η Heath ερεύνησε τρεις (3) υπαίθριες κοινότητες στον νότο των ΗΠΑ (λευκοί αστικής τάξης, λευκοί εργατικής τάξης & έγχρωμοι εργατικής τάξης) και διαπίστωσε ότι τα παιδιά κοινωνικοποιούνται με διαφορετικό τρόπο ανάλογα με τις γλωσσικές δεξιότητες.

- Στην 1^η κοινότητα τα παιδιά έρχονται σε επαφή με τα βιβλία σε πολύ μικρή ηλικία.
- Στη 2^η κοινότητα ο γραμματισμός συνδέεται με την αναζήτηση της αλήθειας καθώς τα παιδιά δεν έρχονται σε επαφή με μεγάλο εύρος βιβλίων, αλλά κυρίως με θρησκευτικά βιβλία.
- Στην 3^η κοινότητα τα παιδιά μαθαίνουν να συμμετέχουν σε λεκτικά παιχνίδια και γενικά πώς να έχουν αποτελεσματική λεκτική συμπεριφορά.

Street (1984) *(στους Τεντολούρη & Χατζησαββίδη, 2014)*

- Ο Street ερεύνησε βάσει εργαλείων της Ανθρωπολογίας τον γραμματισμό σε μια αγροτική περιοχή του Ιράν πριν από τη θρησκευτική επανάσταση.

(ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ: εύρεση τριών (3) γραμματισμών):

1	Γραμματισμός που χρησιμοποιούταν για θρησκευτικούς λόγους
2	Γραμματισμός που χρησιμοποιούταν για εμπορικούς σκοπούς
3	Γραμματισμός που διδασκόταν στα σχολεία

- Μετά τη δεκαετία του '80, οι ερευνητές άρχισαν να διευρύνουν το πεδίο μελέτης εξετάζοντας τον γραμματισμό σε διάφορα πλαίσια, όπως το πολιτισμικό, το είδος λόγου, τον τρόπο με τον οποίο το σχολείο συνδέεται με πλαίσια εκτός σχολείου και το μικροπλαίσιο (π.χ. φυλακές ή αγροτικός τομέας).

- Ο γραμματισμός πλέον εκλαμβάνεται ως ένα σύνολο κοινωνικών, ιστορικών και ιδεολογικών πρακτικών που αποκτούν νόημα σε σχέση με το κοινωνικό πλαίσιο στο οποίο εντάσσονται.
- Διαφορετικές κοινότητες νοηματοδοτούν με διαφορετικό τρόπο τον γραμματισμό.
- Ο γραμματισμός έχει νόημα μονάχα σε συγκεκριμένες κοινωνικές πρακτικές.
- Ο γραμματισμός βρίσκεται σε διαρκή αλλαγή σε σχέση με τις κοινωνικές πρακτικές και την κοινωνική τάξη που επίσης μεταβάλλονται.

Βιβλιογραφία

Τεντολούρης, Φ., & Χατζησαββίδης, Σ.
(2014). *Διδασκαλία της Γλώσσας. Ιστορία,
Επιστημολογία, Αναστοχαστικότητα.*
Αθήνα: Νεφέλη.